

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Радослава Велчева Илчева,
член на научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност
«доцент» по професионално направление 2.1. Филология (Португалска литература),
обявен от СУ «Св. Климент Охридски» в ДВ, бр. 39 от 20.05.2011 г.

Относно: научната, научно-приложната и професионално-академичната дейност и продукцията, представена от единствения участник в конкурса гл.ас. д-р Яна Еленкова Андреева

I. Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата

Гл.ас. д-р Яна Андреева участва в обявения конкурс за академичната длъжност «доцент» с монографията «Творец и общество в дневниците на португалските писатели от края на XX век» (под печат в УИ «Св. Климент Охридски») и с общо 32 публикации на български и португалски език в наши и чужди научни периодични издания и сборници, разделени на научни (статии, учебни помагала, изнесени научни доклади и публикувани резюмета – общо 19 на брой) и художественотворчески (сборник студии, предговори, преводи, рецензии – общо 13 на брой). Всички те са отпечатани след защитата на докторската дисертация (2006 г.) и отразяват новите насоки и стратегии в проучванията на кандидата.

II. Оценка на научните и на практическите резултати и приноси на представената за участие в конкурса творческа продукция

Монографията на Яна Андреева има за обект на изследване една мощна тенденция в съвременната португалска автобиографична проза - дневниковото писане. Авторката поема риска да се земе със слабо разработвана тема, която таи в себе си богати залежи и опасни рифове – темата за твореца и обществото, съотнесена към дневниците на португалските писатели от края на XX век. Монографичният труд се структурира от увод, който поема функциите на теоретична част, три глави и заключение. Първата глава разкрива историята и съвременността на дневниковия жанр в Португалия, втората и третата са центрирани от две корелации – дневник и творчество и дневник и общество.

Проучваният проблем е преплетен с *вечните* проблеми за индивида и колектива, обществото и твореца. Периодът на изследване е избран сполучливо - от 1974 г. до края на XX век, когато, очевидно под влияние на промените в политическия и обществен живот на Португалия, дневниковото писане вече не е спорадично явление, а изместващ мемоарната литература обществено значим метатекст. Отчетливо са означени и индикациите на читателския и авторския интерес към функционирането на дневниковото писане – само по себе си и спрямо останалото творчество на съответния писател.

Наблюденията и изводите на Яна Андреева се основават върху внушителен корпус проучени текстове, обхващащ 27 книги на деветима писатели (или около 8 хиляди страници), обвързани с конкретно съществуващ възприемателски хоризонт и конкретна епоха. За изследването на такъв разнолик и динамичен материал (отделните томове на някои дневници все още не са издадени) са необходими не само солидни познания, но и голяма изследователска смелост. В тази връзка ми беше интересно да видя, как авторката подхожда към една почти непреодолима (поне за мен!) трудност – размитостта на жанровите конвенции до степен, че по-скоро може да се говори не за

жанр, а за *жанрове* на дневниковото писане. В зависимост от конкретния случай изследователката предприема различни по насочеността си съпоставки между дневниците и романовото творчество на писателите. В резултат корелацията дневник – творба е подадена в един широк диапазон: алтернатива, диалог, взаимодопълване. Тук е мястото да отбележа някои от многото точни наблюдения в монографията – за Дневника на Самарагу като виртуална комуникация с читателя (с. 75) и едновременно като автопортрет (с. 79, 179), за многовалентността на писането на Наталия Корейа (с. 186), а също и ненаатрапчивите паралели (където това е възможно!) с българската действителност.

Ще си позволя да се спра по-подробно на един въпрос, който отдавна ме вълнува – въпроса за фикционалността на автобиографичното писане. Поставям го като човек, който определено повече вярва в искреността на художествените текстове, отколкото в тази на автобиографичните, където разголването на Аза е преднамерено и най-често добре обмислено и разиграно. В тази плоскост ме заинтригуваха фикционализираните фигури на действително съществуващи личности и фикционалните диалози между тях в дневниците на Мария Габриела Лянсол (с. 109-110, 112). Те ми напомниха за един жанр в руската литература на XVIII век, условно наречен *разговори на мъртвите*. За разлика от античния си образец - Лукиановите «Разговори в царството на мъртвите» -, той е силно идеологически натоварен, до степен, че по-скоро е жанр на политическата реторика, а не на художествената литература. Фикционалните диалози на фикционализираните покойници имат за цел да коментират държавната политика от определена историческа епоха, да прославят или компрометират исторически фигури от близкото минало и съвременността. В този смисъл, дори типологичното сходство на дневниците на Мария Габриела Лянсол с посочения жанр вече е благодатна тема за размисъл.

Пак като русист бях заинтересувана от фикционалния дневник на Максим Горки (с. 135), написан от писателя-дипломат Марселу Дуарте Матиаш.

Извеждането на теоретични постановки, свързани с автобиографичната проза, не е цел на монографията. Добрата подготовка на Яна Андреева в тази област в съчетание със задълбоченото познаване на обемния корпус текстове и с изследователската добросъвестност обаче ѝ позволяват не само да се впише в опорната литературна теория (предимно разработките на Беатрис Дидие и Жан Русе), но и да прецизира, допълни отделни нейни моменти чрез конкретния анализиран материал.

Приложенията към документацията публикации свидетелстват за целенасоченото внимание на Андреева към различни проблеми на автобиографичната проза. Голяма част от тях гравитират към монографията «Творец и общество в дневниците на португалските писатели от края на XX век», други продължават една по-ранна насока в изследванията ѝ – автобиографичната проза на Фернанду Намора (№ 14 - 19 от приложения списък), трети въвеждат в научния дискурс нови имена и акценти (№ 6, 22, 23, 25-29, 31, 32).

Всички тези проблеми са апробирани на важни наши и международни научни форуми, като тяхната интерпретация е привлякла вниманието на научната общественост. Доказателство за това е приложената към документацията справка за забелязани цитирания, позовавания и анонси.

В тази връзка специално искам да отбележа заслугите на кандидата по конкурса за популяризиране на не дотам добре познатата у нас португалска литература. Ще подчертая и направеното от нея за развитието на специалността португалистика в България. Преподавател по португалска и бразилска литература в СУ от 1992 г., днес тя преподава четири дисциплини, които обхващат португалската литература в нейната диахрония – от средновековието до наши дни. Разработила е и три специализиращи

избираеми литературоведски дисциплини, предназначени за студентите от III и IV курс. Автор е на две антологии по португалска литература, които предстоят да бъдат преиздадени в УИ – свидетелство както за качествата им, така и за необходимостта от тях за доброто протичане на учебния процес. Освен това, от 2007 г. и досега тя изпълнява функциите на отговорник на специалност «Португалска филология» - дейност, която включва различни и многобройни административни прояви.

Яна Андреева е член на Международната асоциация на лузитанистите и на Международната асоциация за иберо-славянски изследвания. През 2011 г. в рамките на програмата «Еразъм» е изнесла лекции по съвременна португалска литература в Карловия университет в Прага.

III. Критични бележки и препоръки

Бих препоръчала на Яна Андреева една бъдеща съпоставка на изследваните от нея писателски дневници с фикционалните дневници на персонажите им, или изобщо с фикционални дневници на литературни герои - например, като тези, които водят Лермонтовият Печорин и Гоголевият Поприщин в руската литература.

Препоръката ми има пожелателен характер.

IV. Заключение

Монографията «Творец и общество в дневниците на португалските писатели от края на XX век», с която според изискванията на ЗРАС Яна Андреева участва в конкурса за академичната длъжност «доцент», представлява оригинално и добросъвестно научно изследване. Задълбоченото познаване на обекта на изследване – писателските дневници -, и на съвременната португалска литература е довело както до значими резултати, така и до съчетаване в рамките на един и същи текст на два противоположни погледа към проучваните проблеми – отвън и отвътре. Имам предвид погледите на българска изследователка, която се чувства в свои води в португалската литература.

Приложените към документацията статии са основно в руслото на проблема за автобиографичното писане. Те прецизират и доразвиват редица моменти от монографичното изследване. Публикуването им в престижни наши и международни издания ги прави достойни на научната общност. Изнесените от авторката доклади са значима част от диалога на българското литературознание с европейската и световната лузитанистика.

Преподавателската дейност на гл.ас. д-р Яна Андреева е насочена към изграждането и развитието на такава все още нова за академичното ни образование специалност, каквато е специалността «Португалска филология».

Всичко това ми дава основание горещо да препоръчам на научното жури присъждането на академичната длъжност «доцент» по професионално направление 2.1. Филология, Литература на народите от Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (Португалска литература) на гл.ас. д-р Яна Еленкова Андреева.

22. 09. 2011
София

Член на журито: 
(доц. д-р Радослава Илчева)